

Udviklingsprojekt:
”Undervisningsdifferentiering”

Skoleåret 2007-2008

”Hvordan skal/kan der arbejdes med undervisningsdifferentiering i idræt, så den enkelte elev udfordres i forhold til elevens forudsætninger/færdigheder?”

Arbejdshæfte

Ideer og modeller til afprøvning i idrætsundervisningen

Lene Bjerning Terp
Udviklingskonsulent, SKUD
Seminarielektor, CVU Sønderjylland

Indledning

"Elever skal udfordres forskelligt og lige til det punkt, hvor de er ved at give op. Så skal læreren gribe ind og give eleven en hånd. Når eleven så er kommet på benene igen, skal udfordringen igen accelereres."

Undervisningsdifferentiering ifølge professor Mads Hermansen i "Undervisere", feb. 2007

"Undervisningen må tage udgangspunkt i elevernes forskellige ressourcer, og give alle elever lejlighed til at udvikle sig optimalt og til at udvikle ressourcer og kompetencer på flest mulige områder.

"Inspiration til undervisningsdifferentiering", Undervisningsministeriet 1998

Skoleidrættens udviklingscenter (SKUD) kører i skoleåret 2007-2008 et udviklingsprojekt omhandlende undervisningsdifferentiering i idrætsundervisningen. I praksis betyder det, at udviklingskonsulenterne i samarbejde med idrætslærerne på seks udvalgte skoler arbejder med afprøvning af forskellige metoder til undervisningsdifferentiering i idrætsundervisningen fra 1. klasse til 9. klasse. Der afvikles 3-4 konsulentbesøg (ex. sep., nov., marts og maj) gennem skoleåret, og udviklingskonsulenterne opsamler, evaluerer og konkluderer på projekterne i slutningen af skoleåret 07/08.

Arbejdshæftet beskriver udvalgte metoder og modeller til undervisningsdifferentiering. Metoderne og modellerne er tænkt som inspiration og grundlag for udviklingsprojekterne i skolerne.

Forudsætninger for differentiering:

Forudsætningen for at der kan differentieres er, at lærere og elever har kendskab til elevernes forudsætninger, færdigheder og ressourcer gennem systematisk evaluering og undersøgelse af nuværende status, og at der er formuleret undervisnings- og læringsmål.

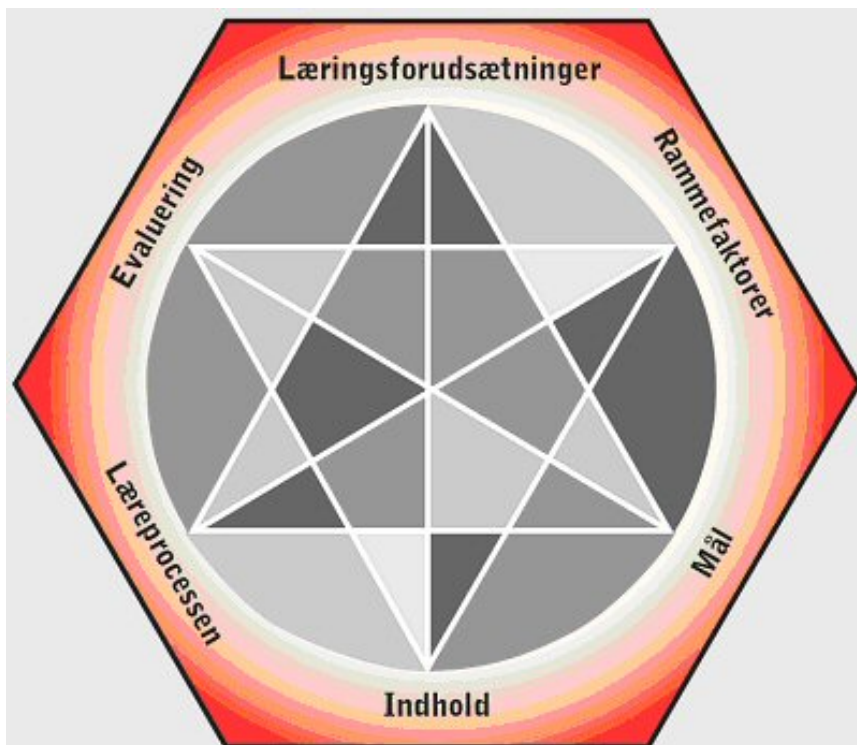
"Det er et led i en differentieret undervisning at formulere målsætninger og foretage evalueringer. Målsætning og evaluering binder en arbejdsproces sammen, både for lærer og for elever. Der er lærerens undervisningsmål og elevernes egne læringsmål. Det centrale er, at den enkelte elev eller en gruppe elever gennem deres formulerede læringsmål har ejerskabet til den arbejdsproces, de skal i gang med, at de altså ved, hvad de vil lære sig, så de kan finde veje til at lære det."

Fra "Inspiration til undervisningsdifferentiering", Undervisningsministeriet 1998

Hvad kan differentieres?

Den dynamiske årsplan (bilag A), Hiim og Hippes model og nedenstående fire områder kan give et overordnet billede af, hvad – og hvordan - man kan differentiere.

- Indholdet (hvad eleverne skal lære og de materialer, som repræsenterer dette)
- Processen (aktiviteter, hvorigennem eleverne finde mening i nøgledeer under anvendelse af centrale færdigheder)
- Produktet (hvordan eleverne demonstrerer og udbygger det, de forstår og kan gøre som resultat af et læringsforløb)
- Læringsmiljøet (forholdene i rummet, som sætter stemning og forventninger til læringen)

Hvordan kan der differentieres?

"Hjernen søger meningsfulde mønstre og vægrer sig mod meningsløshed."

Nedenstående eksempler på hvordan der kan differentieres er alle hentet fra og/eller inspireret af bogen:

Fra: "Differentiering i klasseværelset – om at tilgodese alle elevers behov" af Carol Ann Tomlinson

Læreren skal tilpasse indhold, proces og produkter og sikre, at eleverne deltager i respektfuldt arbejde:

- Respekter hver enkelt elevs parathedsniveau
- Forvent at alle elever udvikler sig, og støt dem i deres fortsatte udvikling
- Giv alle elever mulighed for at udforske de centrale begreber og færdigheder på sværhedsniveauer, som støt hæves, efterhånden som de udvikler deres forståelse og færdigheder
- Giv alle elever opgaver, som ser lige interessante, lige betydningsfulde og lige fascinerende ud – og er det!

God instruktion er grundlaget for differentieret undervisning.

- En lærer bør gøre sig klart, hvad alle elever skal forstå/kunne ved afslutningen af læringsoplevelsen.

Under planlægningen bør en lærer opstille specificerede lister over, hvad eleverne skal vide (kendsgerninger), forstå (begreber og principper) og være i stand til at gøre (færdigheder), når forløbet slutter.

Eksempler på differentiering

Differentiering og færdighedsfokuseret instruktion

- Færdighedsbaseret indhold, aktiviteter og proces
- Ud fra færdigheder og parathed

Volley i 8. klasse som eksempel:

- I den ene ende af gymnastiksalen spiller eleverne volleyball – med elever med forskellige opgaver som dommer, leder mm.
- I den anden ende arbejdes med specifikke færdigheder – direkte instruktion

Differentiere hvad?

- Mulighed for at udvikle beherskelse af en færdighed – både færdigheden (indhold) og aktiviteten (proces)

Differentiere hvordan?

- Fokus på elevernes parathed for en færdighed
- Hensyn til elevernes læringsprofil, når elever med anlæg for lederskab for mulighed for dette.

Differentiere hvorfor?

- Eleverne trives bedre med deltagelse, når de kan udvikle deres færdigheder
- Mulighed for individuelle behov i en systematisk og målrettet måde i noget af undervisningstiden

Differentiering og begrebsbaseret instruktion

Forskellen til ovenstående er at begrebsbaseret instruktion også bestræber sig på at integrere flere eller alle læringsniveauer (kendsgerninger, begreber, principper, holdninger og færdigheder).

Stationer

Der arbejdes på forskellige opgaver samtidigt ved forskellige stationer. Fleksible gruppedannelser. Balance mellem lærervalg og elevvalg. Der er en tidsdifferentiering i, at eleverne selv bestemmer, hvor lang tid de vil opholde sig ved de enkelte stationer.

Programmer

En personlig liste over opgaver, som en bestemt elev skal udføre inden for et givet tidsrum. Læreren udarbejder et program til elever, og de styrer selv i hvilken rækkefølge de trænes.

Lærer og elevs initialer ved afslutning	Opgave	Specielle instrukser
	Serve 9 ud af 10 bolde med underhånd sikkert over nettet	Evt. billede af færdigheden... Spørg en kammerat

Kompleksundervisning

Målet er at skabe lige og socialt retfærdige læringsmuligheder for alle elever i form af intellektuelt og kropsligt udfordrende materialer og ved brug af små undervisningsgrupper.

- Kræver at elever arbejder sammen i små grupper
- Er udformet til at trække på intellektuelle og kropslige styrker hos hver enkelt elev i gruppen
- Er åben i karakter
- Er i sig selv spændende for eleverne
- Er ubestemte (flere forskellige løsninger og forskellige veje til løsning)
- Inddrager virkelige ting
- Stiller materialer og instruktioner til rådighed
- Bruger mange intelligenser på en jordnær og realistisk måde
- Bruger multimedier
- Fordrer mange forskellige evner eller talenter for at blive løst

Den opfylder ikke når...:

- Der kun er et rigtigt svar
- Lader sig løse mere effektivt af en eller to elever end af hele gruppen
- Afspejler tænkning på et lavt niveau

- Handler om simpelt udenadslære af elementære fakta

Kredsløbsstudier

Selvstændige undersøgelser, i almindelighed varende 3-6 uger.

- Eleverne udvikler deres egne emner i stedet for at vælge fra en fastlagt liste.
- Emnerne udspringer af læseplanen

Centre

Centre adskiller sig fra stationer ved, at centre er selvstændige enheder.

Eksempel: En lærer kan lave et skrivecenter, et naturcenter og et billedkunstcenter, men eleverne behøver ikke at bevæge sig rundt til dem alle for at opnå kundskaber inden for et emne eller beherskelse af et sæt færdigheder.

Et læringscenter er et område som rummer en samling af aktiviteter eller materialer beregnet til at indlære, styrke eller udbygge en bestemt færdighed eller et begreb.

Centre skal:

- fokusere på vigtige læringsmål
- rumme materialer, som fremmer de enkelte elevers vækst hen mod disse mål
- bruge materialer og aktiviteter som tager sigte på et bredt spektrum af idrætsniveauer, læringsprofiler og elevinteresser
- omfatte aktiviteter, som varierer fra det enkle til det komplekse, fra det konkrete til det abstrakte, fra det strukturerede til det åbne
- give klare instruktioner til eleverne
- tilbyde instrukser om, hvad en elev skal gøre, hvis han har brug for hjælp
- give instrukser om, hvad en elev skal gøre, når han afslutter en opgave i centeret
- bruge et registreringssystem til at følge ikke blot, hvad eleven laver i centeret, men også kvalitetsniveau
- omfatte en plan til løbende vurdering af elevernes udvikling i faget i almindelighed, som vil føre til justering af opgaverne i centeret.

Indgangspunkter

Inspireret af Gardner.

- Et fortællende indgangspunkt: præsentation af en historie eller fortælling om det pågældende emne eller begreb
- Et logisk-kvantitativt indgangspunkt: brug af tal eller en videnskabelig/deduktiv tilgang til et emne eller spørgsmålet
- Et grundlagsorienteret indgangspunkt: undersøgelse af den filosofi og den terminologi, som emnet eller begrebet er bundet op på
- Et æstetisk indgangspunkt: fokusering på de sansemæssige træk ved emnet eller begrebet
- Et oplevende indgangspunkt: brugen af en hands-on tilgang, hvor elever direkte håndterer materialer, som vedrører emnet eller begrebet; disse materialer udgør samtidig forbindelsesled til elevernes personlige erfaringer

Niveaudelte aktiviteter

Læreren bruger niveaudelte aktiviteter, så alle elever fokuserer på central viden og færdigheder, men på forskellige niveauer af kompleksitet, abstrakthed og åbenhed.

Nyttige retningslinier i planlægningen:

- Udvælg de begreber, generaliseringer og færdigheder, som skal være i fokus for aktiviteten hos alle elever.
- Tænk over de elever, som du planlægger aktiviteten for. Brug vurderinger (dagbogsnotater, klassediskussioner, prøver mm.) relateret til den forestående undervisning, for at få et indtryk af spektret af parathed i forhold til emnet. Føj dertil dit kendskab til elevernes evner, læringsprofiler og interesser
- Udvikl en aktivitet, eller træk på en, du har brugt tidligere. Den skal være spændende, kræve tænkning og færdighed på højt niveau og fokusere klart på elementer, som vil foranledige eleverne til at bruge en nøglefærdighed (eller flere) til at forstå en nøgleide (eller flere)
- Tænk på, eller tegn en stige. Det øverste trin repræsenterer elever med højt udviklede færdigheder og høj kompleksitet i forståelsen. Det nederste trin repræsenterer elever med svagt udviklede

færdigheder. Og lav kompleksitet i forståelsen. Tænk på de elever, som skal bruge den lektion, som du har udviklet, og find ud af hvor lektionen skal placeres. Når man ser stigen, vil man kunne se, hvem der har brug for en anden udgave af lektionen.

- "Klon" aktiviteten langs stigen, og lav på den måde forskellige versioner af forskellige sværhedsgrader. Antallet afhænger af omstændigheder – ofte er to-tre nok.
- Match en opgave til hver enkelt elev baseret på elevens behov og opgavens krav.

Læringskontrakter

Læringskontrakter rummer mulighed for, at eleverne i nogen grad kan arbejde selvstændigt med materiale, som i det store og hele er lærerstyret. I sit væsen er en læringskontrakt en forhandlet aftale mellem en lærer og en elev, der giver eleven en vis frihed i erhvervelsen af færdigheder og indsigter, som en lærer vurderer som vigtige på et givet tidspunkt.

En kontrakt:

- bygger på, at elever selv kan påtage sig en del af ansvaret for at lære
- bygger på, at det er lærerens ansvar at specificere vigtig læring og sørge for, at eleven erhverver denne.
- Angiver færdigheder, som skal trænes og beherskes
- Sikrer, at elever anvender disse færdigheder i en meningsfuld sammenhæng
- Specificerer arbejdsbetingelser, som eleven må indrette sig efter i kontrakttiden (elevadfærd, tidsbegrænsninger, hjemmearbejde og klassearbejde omfattet af kontrakten)
- Fastsætte positive konsekvenser (fortsat frihed, udtalelser) når eleven efterlever arbejdsbetingelserne
- Fastsætte desuden negative konsekvenser (læreren giver arbejdsopgaver og fastlægger arbejdsparametre), hvis eleven ikke efterlever arbejdsbetingelserne
- Fastlægger kriterier for succesfuld afslutning af arbejdet og for dets kvalitet
- Bliver underskrevet af både lærer og elev som accept af betingelser

Komprimering

Elever, som klarer sig godt i forudgående vurdering, behøver ikke blive ved med at arbejde med det, de allerede kan og ved.

Problembaseret læring

Læreren præsenterer eleverne for et uklart, komplekst problem. Eleverne må nu søge yderligere information, definere problem, lokalisere og anvende pålidelige ressourcer, træffe beslutninger om løsninger, fremsætte en løsning, formidle den til andre og vurdere dens gyldighed og effektivitet

Porteføljer

Porteføljen danner grundlag for at hjælpe børnene til at sætte sig passende læringsmål og vurdere deres udvikling.

Hvordan får læreren det til at fungere?

Gransk din filosofi om individuelle behov.

I stedet for at fokusere på, hvad man skal gøre i klassen, er det klogere at fokusere på, hvordan man anskuer og tænker over undervisning og læring.

- Hvad giver mest mening for en: at læreren selv udfører det meste af arbejdet i klassen, eller at eleverne er de vigtigste arbejdere og tænkere? Hvorfor?
- Er det sandsynligt, at alle har brug for den samme øvelse og den samme opgave, eller er det mere sandsynligt, at eleverne møder op med forskellige stadier af parathed og kropslige færdigheder? Hvorfor?
- Synes alle elever at lære på samme måde eller i samme tempo? Hvordan opdager man det?
- Lærer man mere om elever ved at tale til dem eller tale med dem? Hvorfor?
- Bliver vi mest motiveret til at udvikle os, når vi forsøger at nå vores loft, eller når lofterne er andres?
- ...

Begynd i det små

Ligesom elever er også lærere parate til forskellige grader af udfordringer. Mange lærere begynder med held at differentiere undervisningen ved hjælp af små, velorganiserede forandringer. Fx ved at lære alle elever, at

praktisere en "anker-aktivitet", som udføres individuelt eller i små grupper. På denne måde baner man vejen for at udtage enkelte elever eller små grupper til at udføre andre opgaver

Udvikl dig langsomt – men bliv ved

Det er bedst at gøre nogle få ting, men gøre dem godt. Sæt mål for dig selv, og hold fast i dem, men sørg for, at det er rimelige og fornuftige mål.

Her er eksempler på små begyndelser:

- Tag noter om eleverne hver dag. Vær opmærksom på, hvad der fungerer, og hvad der ikke gør for hvilke elever
- Vurder eleverne, før du begynder at undervise i en færdighed eller et emne. Studer resultaterne af denne forudgående vurdering og deres konsekvenser for dig og dine elever
- Betragt alt arbejde, som eleverne udfører som indikatorer for elevernes behov, ikke som karakterer i en karakterbog
- Forsøg at skabe en differentieret lektion i hver enhed
- Differentier et produkt per semester
- Find en mangfoldighed af ressourcer til et par af nøgleelementerne i din læseplan
- Fastsæt nogle klassekriterier for succes med produkter. Arbejd derefter med eleverne for at føje personlige kriterier til deres lister
- Giv eleverne flere valg med hensyn til, hvordan de arbejder, hvordan de udtrykker deres læring, eller hvilke hjemmeopgaver de skal lave

Træd et skridt tilbage og reflekter

- Hvilke elever virker engagerede i læringen? Hvilke var det ikke? Ved du hvorfor, i begge tilfælde?
- Hvilket materiale har du til vurdering af, om den enkelte elev forstod eller tilegnede sig det, du håbede skulle blive udbyttet af lektionen? Har du brug for et bedre grundlag?
- Hvordan synes du din introduktion til aktiviteten eller lektionen fungerede?
- På hvilke måder begyndte aktiviteten eller lektionen, sådan som du ønsker? Kørte den af sporet? Hvordan? Hvad fungerede, og hvad fungerede ikke, da eleverne begyndte at arbejde? Var dine anvisninger klare?
- Forblev eleverne koncentrerede og opmærksomme? Hvis koncentreret, hvorfor fungerede tingene da så godt? Hvordan fungerede gruppestørrelsen? Arbejde nogle elever bedre end andre i grupper? Var eleverne klar over, hvordan de kunne få hjælp?
- Hvordan gik afslutningen af aktiviteten eller lektionen?
- Havde du fornemmelsen af, hvem der lærte hvad, mens lektionen skred frem? Hvordan interagerede du med enkelte elever og grupper, men de arbejdede?

Nogle praktiske overvejelser

- Giv gennemtænkte anvisninger
- Indled timen med en velkendt opgave. Når eleverne er kommet på plads og i gang, kan man mødes med en gruppe ad gangen og give anvisninger til differentierede opgaver
- Giv anvisninger i dag for i morgen. I dag giver man anvisninger til én opmærksom lytter og én opmærksom støtte i hver gruppe. De kan så videregive anvisningerne til deres gruppe, når opgaven begynder næste dag
- Brug opgavekort, tegninger eller båndindtalt vejledning
- Placer anvisningerne til visse aktiviteter på en overhead eller en flip-over
- Tænk dig grundigt om, før du indfører et nyt format til en opgave i små grupper. Fx er det mest fornuftigt, at skematiske oversigter afprøves adskillige gange sammen med hele klassen, inden man beder en lille gruppe bruge dem.
- Statuer "adgang forbudt" til dig selv på strategiske tidspunkter i undervisningsforløbet. Man kan fx gøre det til standardprocedure, at ingen må stille spørgsmål i de første fem minutter af en aktivitet.
- Fastlæg start- og afslutningsprocedurer
- Lær eleverne at arbejde for kvalitet

BILAG A

Eksempel på differentieringsmuligheder i idrætsundervisningen:

5. klasse - badminton

Hvornår Uge	Hvad	Hvorfor/mål	Indhold	Metode/model	Rammer	Evaluering
	Valg af aktivitet	Forskellige læringsmål Hvad skal eleverne være i stand til efter forløbet: - Vide (kendsgerninger) - Forstår (forstå) - Gøre (færdigheder)	Forskellige øvelser	Instruktion Forevisning Øve/eksperimentere Opgaver Antal deltagere	Tid Fællesmål og skolens værdier Faciliteter Rekvisitter	
	Badminton	Undervisningen tager udgangspunkt i elevernes egne mål. Undervisningen tager udgangspunkt i lærerens evaluering af eleverne i forhold til færdigheder i slagbold	Afhænger af målene	Afhænger af målene	Afhænger af målene	Der findes passende evalueringsform i forhold til mål, indhold og metode
	Badminton	Beherske enkle tekniske færdigheder i slagboldspil. Erkende egne reaktioner i forbindelse med fysisk aktivitet, som vrede, glæde, skuffelse og udmattelse.	Læreren differentierer øvelserne ex. ud fra teknisk sværhedsgrad. Når en elev mestrer en øvelse, går han/hun videre til næste.	Afhænger af indhold		Evaluering af færdigheder
	Badminton	Beherske enkle tekniske færdigheder i slagboldspil. Erkende egne reaktioner i forbindelse med fysisk aktivitet, som vrede, glæde, skuffelse og udmattelse.	Samme øvelser for alle elever	Læreren forklarer/viser,/stiller opgaver. Lader eleverne arbejde individuelt eller i grupper, alt afhængig af fx læringsstil.		
	Badminton	Beherske enkle tekniske færdigheder i slagboldspil. Erkende egne reaktioner i forbindelse med fysisk aktivitet, som vrede, glæde, skuffelse og udmattelse.	Samme øvelser for alle elever	Samme metode til alle elever	Forskellige rekvisitter, forskellige rum, på forskellige tider på dagen. Nogle elever arbejder med en øvelse i 4 lektioner, andre måske i 30 min.	
	Badminton					Forløbet planlægges på baggrund af test/evaluering